

Projev předsedy ASZ ČR z konference v Senátu dne 6. 3. 2025

Vážený pane předsedo Senátu PČR, vážená paní předsedkyně evropského zemědělského výboru, vážený pane ministr zemědělství, vážení členové zákonodárných sborů, vážení kolegové zemědělci,

děkuji za možnost vystoupit jménem nevládní organizace, která zastupuje zájmy rozhodujícího množství tradičních rodinných farem v této zemi. Tuto konferenci beru jako důležité pokračování loňské debaty a myslím, že zemědělský sektor si to svým nenahraditelným významem a obrovským přesahem svého působení více než zaslouží. Množina domácích starých dosud neřešených strukturálních problémů, také nových faktorů v našem odvětví, ale vůbec i nejistý globální vývoj, vytváří natolik složité prostředí, že je třeba, aby takových příležitostí k vzájemné spolupráci bylo v naší zemi co nejvíce. Patří se poděkovat organizátorům, že zajistili pozornost evropského komisaře i osobní účast předsedkyně evropského výboru. Současně ale považuji za potřebné zmínit, že mi na tomto setkání s ambicí řešit budoucnost, schází základní prezentace ekonomických výsledků hospodaření podniků v podání odborné autority, která by na souvislostech dokázala analyzovat situaci v sektoru a otevřeně pojmenovala jasné trendy. Zkrátka, chybí mi tu vystoupení například Českého statistického úřadu či Ústavu zemědělské ekonomiky a informací. Bez odborného a nezávislého komentáře komplexních dat se jen uvolňuje prostor pro pokračování účelových interpretací vybraných čísel, které dnes zamořují prostor a nemohou odpovědné debatě nijak prospět.

Dále se musím vyjádřit ke složení vystupujících v tomto panelu, který nereprezentuje většinové uspořádání zemědělských podnikatelů v ČR. Nahlédnutím do veřejných rejstříků si můžete ověřit, že čtyři další vystupující jsou členy pouze jedné nevládní organizace z celé řady zájmových subjektů hájících české zemědělstve. Upozorňuji, že kupříkladu Asociace soukromého zemědělství ČR je spolkem zahrnujícím dalších 50 významných zemědělských a venkovských organizací, a který zastupuje model hospodaření typický pro téměř 85 % zemědělců v této zemi, přesto zde nevystupujeme ve čtvero vydání. Přiznám se, že mne tato praxe velmi mrzí a chci, aby to organizátoři i účastníci této akce věděli. Po 35 letech od pádu totality v této zemi bychom měli pro naše zemědělství alespoň udělat, že si připustíme toto reálné zájmové a tudíž i názorové rozvrstvení a budeme ho respektovat.

K tématu budoucnosti musím připomenout, jak náruživě se tady minulý rok prosazovala potřeba revize Strategie pro zemědělství 2030+. Dnes je ale všechno jinak. Přítomní zástupci Agrární komory jako původní vehementní podporovatelé úpravy Strategie vydali prohlášení, že ji nepodporují a nechtějí o ní slyšet. Ptám se, jak je to možné? Vždyť materiál defacto pořád vychází z toho, co si tam tito zástupci dříve prosadili, aby podle nich fungovalo a nic zásadního se na něm od loňska nezměnilo. Z celé řady vystoupení těchto zástupců a z žalob podávaných v neprospěch většiny zemědělců k Ústavnímu soudu proto usuzuji na účelovost takového jednání, za kterým stála jen všemožná snaha zrušit první a zatím i poslední významnou změnu v dosavadním systému distribuce zemědělských podpor. Zastávám názor, že v seriózní diskusi bychom se neměli překvapovat náhlými obraty o 180 stupňů. Připomínám zde naopak konzistentní postoj ASZ ČR, která od počátku říkala, že je třeba se soustředit na plnění

programového prohlášení vlády, které obsahuje řadu důležitých závazků, a že práci na domácí strategii do doby, než budou známy kontury nové zemědělské politiky EU, spatřujeme jako předčasnou a nelogickou. První návrh z Evropské komise byl zveřejněn před pár dny, a přestože jej my sedláci zatím vidíme poměrně neurčitě, v něm pojmenované čtyři prioritní oblasti v zásadě odpovídají našemu očekávání. Proto nás také docela zarazila úvodní mediální reakce ministerstva zemědělství, které tuto vizi již poněkud zrelativizovalo a namísto toho, aby podpořilo sdělení o nutných rámcových změnách v SZP, zmiňovalo hlavně byrokracii. Ano, tu byrokracii, na kterou jsme upozorňovali již dávno, v době, kdy ještě nebyla téměř pro nikoho velkým tématem, protože především menší sedláci si každý den na svých farmách nejvíce užívají její důsledky. Všichni zemědělci v této zemi ale také dobře vědí, že právě český přístup až na výjimky mnohdy zapříčinil navýšení administrativní zátěže díky domácím výkladům evropských předpisů. Uvítáme proto raději, pokud se vládní koalice zejména vyjádří a přihlásí i k dalším strategickým tématům, které Komise zmínila.

Dámy a pánové, považoval jsem za důležité některé tyto okolnosti veřejně zmínit, neboť dohromady signalizují určitou atmosféru, se kterou se bude k budoucí politice přistupovat. To je pro nás stejně důležité jako návrhy samotné. Druhou část svého příspěvku věnuji některým pozicím a návrhům ASZ ČR, které uvedu slovy „odvaha ke změnám“. Ta dnes v České republice spočívá v paletě nutných opatření ke zmírnění prohlubujícího se duálního modelu a také nevyhnutelného omezení některých až téměř zvykových finančních nároků. Musí ale přestat ustrašené ustupování našich politiků a úředníků zástupcům úzkých zájmů hlavně velkoprodukčního modelu, čímž si mimo jiné také zavíráme cestu k využití plné podstaty SZP. Pohledem kamkoli do zahraničí vidíme, že naše opěvovaná výrobní struktura, navzdory masivním finančním injekcím za dvacet let našeho členství v EU, nám zatím žádnou strategickou výhodu nepřinesla a ke garanci odolného a udržitelného zemědělství jsme se neposunuli ani o píd'. Uvedu jen pár jasných důkazů toho, že je třeba vyjít ven z ulity a přiznat si realitu.

Nejvíce rostoucí ceny potravin z celé EU, na druhou stranu slabá obchodní pozice a nízký profit samotných zemědělců, hluboká nevyváženost rostlinné a živočišné výroby, komerční produkce úzké skladby komodit s vysokými přebytky na trhu a klesající soběstačnost u ostatních produktů, všeobecně nízká úroveň zpracování, potravinářství majetkově odpojené od zemědělců a jeho závislost na pár velkých podnicích, setrvalá katastrofa v agrárním zahraničním obchodu, atmosféra deziluze z nedotažené nápravy důsledků násilné kolektivizace a majetkových křivd a z ní plynoucí nejednota zemědělců, systematické vykupování zemědělské půdy od malých vlastníků, divoké skupování celých podniků nezemědělským kapitálem a překotná koncentrace do obrovských a majetkově neprůhledných komplexů, evidentní oligarchizace sektoru, zvyšování závislosti na cizí a najaté pracovní síle, ale koneckonců i třeba kauza týrání zvířat ve velkochovech. To je jen pár výsledků dlouhodobé zemědělské politiky u nás zakonzervované od poloviny devadesátých let. Jsou to jasné důkazy, že tenhle motor potřebuje generálku jako sůl, protože navyklé finanční záplaty už nepomáhají. Hlavní problém ani náhodou není v dohodách s Mercosurem či Ukrajinou, ani v jakékoli jiné zahraniční konkurenci, která prostě vždycky bude, ani v takzvaných neproduktivních zemědělcích, kteří prý překáží těm správným podnikům v jejich rozletu a rozhodně neleží ani v redistributivní platbě.

Kdepak, to jsou jen falešné míčky na odvedení pozornosti, které by ale zkušení státníci měli umět rozpoznat.

Navzdory těmto varovným momentům v politických kruzích zatím ale vládne klid a pohodlně a kulantně se mluví o podpoře všech zemědělců. Pod rouškou těchto sdělení se přitom tolerují trendy, které vyhovují jen úzkým lobbistickým skupinám. Namísto strategického vidění celého sektoru se zaměřujeme například na ryze komoditní podpory, které jsou prostě neufinancovatelné a nezřídka bývají i příčinou dalších potíží. Nelíbí se nám, že z úst veřejných zástupců zemědělců, ale i mnohých politiků se zcela vážně debatuje o dobrém a špatném zemědělci. Že se někdo pokouší třídit zemědělce podle toho, kolik čeho takzvaně vyprodukuje. Vy, kdo tohle považujete za racionální hledisko, dejte na stůl přesné definice toho, kdo je ten dobrý a podle čeho se pozná produkční zemědělec nebo jinak tyto zavádějící a destruktivní kategorie prostě nepoužívejte. Nahráváte tak pokřiveným pohledům na celkovou roli zemědělství. Pomoc zemědělcům musí vycházet z platného statusu aktivního zemědělce a z širších kritérií. Stále také platí, že podpory jsou odděleny od produkce, což je jediná možná cesta, jak ve společném ekonomickém prostoru vyjít.

Velice se také podivuji setrvalé rétorice některých svazů, že zdejší již typický velkopodnik o desítkách tisíc hektarů musí pro své fungování brát stejné podpory na hektar jako malý bavorský, italský nebo polský sedlák. Neumím si to vyložit jinak, než jako přiznání toho, že prokázané některé výhody z velikosti fakticky nezůstávají v ekonomice těchto obřích komplexů, ale jde jen o zvýšení příjmů jejich majitelům. Data z ekonomického testování podniků v evropské síti FADN přitom souhrnně potvrzují, že čím větší podnik, tím větší jeho závislost na dotacích. Předpokládám, že tady snad nikdo nebude chtít mluvit o zemědělství, které by mělo být více závislé na dotacích, aniž bychom riskovali ztrátu podpory veřejnosti. Lidé se už přejedli neustálých demonstrací, na kterých, kromě vyslaných zaměstnanců, mnoho klasických sedláků, které by lidé znali ze svého okolí, stejně neviděli. Sedláci i veřejnost totiž podvědomě pochopili, že tyto akce jsou u nás jen účelové, politické a slouží ke zviditelnění svých organizátorů, ne pro řešení podstaty problémů v odvětví. Nic to ale nemění na tom, že sedláci nejsou spokojeni s nemastnou politikou vlády, která konkrétně selskému stavu přinesla namísto naděje hlavně vyšší daně a zklamání. Nevíme, co tato vláda vlastně chce, jen víme, že svou jedinečnou příležitost ke změnám již v podstatě propásla. Víme, že nějak pracuje a přinesla několik dobrých dílčích věcí, avšak zatím nedotáhla to nejdůležitější, co si vytýčila. Nejvíce nám ale chybí její odpoutání od minulých vzorců, také snaha vidět věci v souvislostech a hlavně odvaha konat.

Tím klíčovým slíbeným bodem, který v současnosti udržuje přežitý pohled na věc a brzdí potenciál úspěšnosti jiných dobrých návrhů k naší budoucnosti, je zastropování přímých dotací u supervelkých podniků a sledování, komu jsou ve finále tyto prostředky vypláceny. Současná netransparentnost vyplácení těchto podpor by přitom logicky měla být pro politiky motivací číslo jedna. Obojí je v praktické rovině řešitelné takřka okamžitě a proto požadujeme zanést tyto změny do Strategického plánu v rámci jeho nejbližší modifikace. Nečekejme alibisticky, až bude z jiných strategických a rozhodně i rozpočtových důvodů plošně v Evropě zavedeno, udělejme to ještě v době, kdy můžeme mít vliv na jeho parametry a takto ušetřené peníze nasměrujme zejména na střední podniky. Debata o omezení dotací defacto pro hrstku subjektů

se tu vede bezmála patnáct let a po celou tu dobu je stále jasnější, že se prostě zavést musí. ASZ ČR se nikdy nevyžívá v alarmistických vyjádřeních, ale až jednou zjistíme, že o našich polích a vesnicích už rozhoduje někdo jiný, než kdo tam žije, pak jsme již o české zemědělství přišli.

Pro optimálnější cílení podpor v mnoha oblastech zemědělského podnikání proto navrhuje kritérium lokálnosti rozhodování o zemědělské výrobě. Kde jinde, než v sektoru se zcela nepřenositelným základním výrobním prostředkem, by mělo platit, že určujícím hlediskem posuzování role zemědělce je to, zda dané lokalitě ve všech směrech vrací to, co si z ní vzal? Zákon zachování hmoty a energie přece platí i na našich polích a našem venkově. Právě podpora lokálnosti výroby s co nejvyšší mírou její finalizace a spotřeby a s tím související místní využití finančních prostředků tvoří všestranně velký potenciál, který české zemědělství nevyužívá. Naše politika má být souladná s podstatou SZP a neměli bychom si ve svém zájmu vytvářet paralelní svět. V této zemi se ale moc neumí debatovat o tom, co je u nás doma špatně, vše se řeší kritikou těch venku a devaluje se i přidaná hodnota našeho společenství, kterým je volný evropský trh. Podotýkám, že v Asociaci nejsme eurohujerši, naše síla a víra zůstává v místech, kde žijeme a hospodaříme, ale věci ve světě se velmi rychle proměnily a dnes tu v kontextu našeho kontinentu nehovoříme jen o ekonomických souvislostech, ale také o záležitostech bezpečnostních. Všichni budeme muset přijmout, že ve světě došlo k bezprecedentní proměně, která tu od konce druhé světové války nebyla a musíme si položit otázky, které typy podnikání nám zabezpečí jistotu plošně a cenově dostupných zemědělských produktů bez toho, že bychom se dostávali do závislosti na subjektech, které nezajímá, co z jejich úspěchu bude mít právě ona lokalita, která jim poskytuje veškeré zázemí. Není a nebude výhodné se soustředit pouze na samotnou kvantitu produkce. Mnohem více totiž nyní bude záležet na tom, v jakém systému a za jakých okolností zemědělská produkce vzniká, tedy v co nejplošnějším rozmístění podniků a v jejich domácím vlastnictví.

Važme si proto každého člověka žijícího na vesnici, který se i jen částečně živí vlastní prací v zemědělství. Kdyby totiž platila ona teorie o zisku za všech okolností, museli by už dávno všichni tito lidé žít ve městech a využívat tam obecně lepších příležitostí k obživě. Nezapomínejme také, že sem patří celá skupina zemědělských domácností, které sice nepodnikají, ale jsou nějakým způsobem a do určité míry i ekonomicky spojené s chovem hospodářských zvířat i rostlinnou produkcí a slouží nám jako určitě podhoubí. Jde pořád ještě o poměrně hojně se vyskytující jev, pro který bychom měli v naší budoucí zemědělské politice najít nějaké místo. A je také na místě se více ptát na samou podstatu zdrojů, odkud a jak se může vzít nová a připravená zemědělská generace. Zda je to více v prostředí korporátních zaměstnanců anebo v prostředí rodinných farem. A podle toho řešit tento suverénně nejpálčivější moment budoucnosti soudobého zemědělství.

Závěrem shrnuji, že českému zemědělství vůbec nejvíce pomůžeme, pokud ho přestaneme vnímat jako monotematické, ve kterém jde jen o nějaká čísla. Je mi smutno, když právě takové věci čtu na stránkách některých organizací či politických hnutí. Je evidentní, že nechápou, že jde o širší disciplínu a hospodářský koloběh života, který je třeba ctít a že to není výrobní segment sám pro sebe. Bez uznání tohoto rozměru jsou pak výroky o potřebě spojování zemědělců jen mlácením prázdné slámy. My, sedláci, se totiž k žádnému účelovému zjednodušení našeho

fungování nepřipojíme. Zároveň ale říkám, že naše Asociace se svou aktivní členskou základnou, vyladěnými postoji i smyslem nevidět věci jen utilitárně, je vám všem, komu záleží na českém venkovu a zemědělství, plně k dispozici. Děkuji vám za pozornost.

6. 3. 2025

Mgr. Ing. Jaroslav Šebek, předseda Asociace soukromého zemědělství ČR